

BOJ PRI PRILIPAH 2 JULIJA 1991

Mobilizacija vojnih enot TO

Z namenom kontrole komunikacij, bojne kontrole teritorija in postopne realizacije izdelanih načrtov bojnega delovanja TO so bile 24. junija 1991 – dva dni pred razglasitvijo samostojnosti in neodvisnosti Slovenije – mobilizirane ključne vojne enote 25. območnega štaba TO. Med mobiliziranimi vojnimi enotami je bil tudi 110. jurišni odred TO Brežice z mobilizacijskim zbirališčem v prosvetnem domu v Artičah in z mobilizacijskim časom 8 ur.¹

Ob zaključku mobilizacije – v jutranjih urah – 25. junija 1991, je bil 110. jurišni odred TO dopolnjen s 170 teritorialci, od tega je bilo 10 častnikov, 23 nižjih častnikov in 137 vojakov. Na mobilizacijsko zbirališče je prišla večina vpoklicanih teritorialcev. Še isti dan in v naslednjih nekaj dneh je bilo iz odreda zaradi različnih vzrokov, kot so zdravstveni problemi, službene obveznosti in neodložljiva kmečka ter druga dela odpuščenih 20 teritorialcev. Odred je dobil vojaško opremo, del pehotnega orožja starejšega tipa s strelivom ter orožje za podporo in protioklepni boj iz skladišča v Domu TO Brežice, sodobno pehotno orožje in bojne komplete streliva iz tajnega skladišča v Arnovih Selih pri Artičah in nadkalibrsko strelivo ter druga minsko-eksplozivna sredstva iz tajnega skladišča na Bizeljskem. Zaradi večjega števila mobiliziranih enot TO v občini Brežice je bila to zelo zahtevna in obsežna logistična naloga.

Naloga 110. jurišnega odreda TO Brežice

Po zaključeni mobilizaciji je imel 110. jurišni odred TO Brežice oblikovano poveljstvo odreda, tri jurišne vode, minometni oddelek, izvidniški oddelek, pionirski oddelek, oddelek za zveze, sanitetno-veterinarski oddelek in zaledni vod. Poveljnik 110. jurišnega odreda TO Brežice stotnik Darko Srpčič je v dopoldanskih urah 26. junija 1991 prejel prvi pisni bojni ukaz poveljnika 25. obmŠTO majorja Ernesta Breznikarja. Ukaz o oblikovanju protioklepne skupine moči treh jurišnih vodov mu je na poveljniško mesto v Artiče prinesel stotnik Vinko Čančer, operativni častnik štaba, ki je bil pooblaščen za usklajevanje nalog iz ukaza. V ukazu je bilo določeno, da se 1. jurišni vod TO premesti v rajon Gomile pri Velikih Malencah in je v pripravljenosti za protioklepni boj na komunikaciji Krška vas–Čatež v rajonu gostišča Horvatič in za delovanje po mostu nad reko Krko na magistralni cesti Zagreb–Ljubljana. 2. jurišni vod TO se premesti na sedež upravnega organa za obrambo v Brežice na Prešernovo ulico in brani dostop v mesto Brežice preko starega mostu na rekah Sava in Krka. 3. jurišni vod TO se premesti v prostore delovne organizacije Tovarna pohištva Brežice in brani dostop v mesto Brežice preko novega mostu iz smeri Čateža proti Trnju. S posedanjem teh položajev je jurišni odred TO dobil nalogo varovanja in obrambe Brežic iz smeri Cerkelj ob Krki ter iz smeri, ki so preko rek Save in Krke iz juga vodile v mesto Brežice.

Vsi trije vodi so bili dodatno dopolnjeni z bojnim kompletom min za ročne metalce, tromblonskimi kumulativnimi minami in ročnimi bombami.² Vodi TO so imeli nalogo,

¹ 110. jurišni odred TO Brežice je bil ustanovljen v začetku leta 1985 ob spremembah v organizacijsko-formacijski sestavi TO občine Brežice. Nastal je s preoblikovanjem ukinjenega 86. posavskega protioklepnega odreda TO. V: Mitja Teropšič, Brežiški teritorialci, 2019, stran 99.

² Glede na takratne kriterije pripadanja nadkalibrskega streliva na orožje in na posameznega vojaka ter razpoložljivih sredstev, s katerimi je razpolagal 25. obmŠTO, je posamezni vod sprejel tri zaboje s

da preprečujejo nasilen prehod oklepnih in drugih enot JLA na smereh proti mestu Brežice. Za blokado in postavitve ovir na mostovih in komunikacijah sta bili po načrtu oviranja in ukazu območnega štaba TO zadolženi delovni organizaciji Prevoz Brežice in Cestno podjetje Brežice. Za pripravljenost enot TO v rajonih uporabe je bila določena 17. ura. 27. junija 1991 je bila s postavitvijo ovir in barikad dodatno zaprta magistralna cesta Zagreb–Ljubljana pri Prilipah in v Krakovskem gozdu. Po odobritvi Predsedstva Republike Slovenije so bile vse barikade na komunikacijah in zunaj naselij zaminirane s postavitvijo protioklepnih min. Nalogo je izvedla skupina diverzantov, pod poveljstvom zadolženega častnika 25. obmŠTO za inženirstvo stotnika Mihaela Ogorevca. Diverzanti so bili iz sestave Intervencijskega voda TO Brežice.

Posedanje položajev pri Prilipah

Na položajih pri varovanju smeri in obrambe mesta Brežic je jurišni odred ostal do 5. junija 1991, ko se je znova zbral v Artičah. 29. junija 1991 je bil 1. jurišni vod TO pod poveljstvom poročnika Božidarja Knežiča, po ukazu 25. obmŠTO premeščen na novi položaj ob magistralni cesti pri barikadi pri Prilipah. Na položaju so se nepretrgoma menjale tri bojne skupine s po dvema teritorialcema. Enota je bila dodatno oborožena z dvema armbrustoma. V noči z 29. na 30. junij 1991 je nekdo odstranil vžigalnike iz protitankovskih min, ki so bile postavljene pod kolesa tovornjakov v barikadi. S tem je mine onesposobil. To so bile najverjetneje priprave za prihod oklepne enote in so vžigalnike odstranili izvidniki JLA. Vžigalniki so bili nato znova vstavljeni v mine.

Premestitev enote je bila posledica predvidevanja vodstva območnega štaba TO, da bo JLA v primeru nove ofenzive proti Sloveniji uporabila svoje oklepne in mehanizirane enote iz garnizij na Hrvaškem, kar je že storila 27. junija 1991 pri zavzetju novih mejnih prehodov med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško. Vojne tovariše je na tem položaju 30. junija 1991 zamenjal novi jurišni vod, dodatno oblikovan iz preostanka teritorialcev odreda, pod poveljstvom višjega vodnika Janeza Ivšiča, pomočnika poveljnika jurišnega odreda za domoljubno vzgojo, ki so prišli na položaj okoli poldneva. Za nalogo zamenjave enote je bil zadolžen operativni častnik stalne sestave 25. obmŠTO stotnik Vinko Čančer, ki je na terenu enoti določil tudi osnovne položaje ter prenesel naloge iz ukaza štaba TO.

Jurišni vod TO je posedel položaje vzhodno od vasi Prilipe, na severnih obronkih Gorjancev, ob urejeni stezi za motokros Motokros društva Brežice. Pred položaji je bila magistralna cesta Zagreb–Ljubljana in pred njo lokalna asfaltna cesta Jesenice na Dolenjskem–Ribnica–Podgračeno–Prilipe–Čatež ob Savi–Brežice. Na odseku ceste med Ribnico in Podgračenim ter pred Prilipami je prevoz z vozili in vojaško bojno tehniko možen le po obeh cestah, saj je severno od cest močvirnato in neprevozno zemljišče, s starim koritom reke Save in južno od cest so z gozdovi poraščeni obronki Gorjancev. Obe cesti iz smeri Jesenic na Dolenjskem preko Ribnice in vasi Podgračeno potekata vzporedno druga ob drugi. Pri vasi Podgračeno je prehod najožji, saj se reka Sava močno približa magistralni cesti in se nato obe cesti ločita na začetku steze za motokros, kjer magistralna cesta zavije v smeri Čateža ob Savi, lokalna cesta pa mimo večjega ribnika v smeri Prilip in naprej proti Čatežu ob Savi.

po štirimi minami za ročni metalec, zaboj tromblonskih kumulativnih min s 24 minami in zaboj ročnih bomb M75 s 60 bombami.

Pod magistralno cesto je podvoz z lokalno cesto, ki je speljana proti Termam Čatež. V tem delu se kotlina začne širiti v Čateško polje in se zaključi pred vasjo Čatež ob Savi. Ta del začetka Čateškega polja (vzhodni del) je nenaseljen in za prevoz vozil in vojaške tehnike zelo ozek, zato je bilo to mesto idealno za postavitve ovire in barikade ter položajev za njihovo varovanje. Barikada je bila postavljena na magistralni cesti izza podvoza v smeri Čateža ob Savi. V njej so bili postavljeni težki tovornjaki naloženi z odpadnim kovinskim materialom. Pod tovornjaki je bilo kot ojačitev postavljeno osem protioklepni min.

Poveljujoči višji vodnik Janez Ivšič je skupaj s poveljnikom voda vodnikom stažistom Romanom Osojnikom jurišni vod razdelil na poveljstvo, v sestavi katerega so bili logistika, zveza, ostrostrelec in rezerva, ter bojno skupino in tri protioklepne skupine. Poveljstvo je bilo razporejeno v gozdčku nad stezo za motokros s pregledom nad vsemi položaji. Prva bojna skupina oborožena s pehotnim orožjem in ročno strojnico je imela urejene položaje na robu gozdčka na vzhodu steze za motokros s pregledom na barikado ter na začetek lokalne ceste. Druga protioklepna skupina oborožena z dvema ročnima metalcema in pehotnim orožjem je imela položaje pred poveljstvom, na zgornjem robu steze s pregledom na magistralno cesto in lokalno cesto. Tretja protioklepna skupina oborožena le z enim ročnim metalcem in pehotnim orožjem je imela položaje na zahodnem delu steze, s pregledom nad magistralno in lokalno cesto. Četrta protioklepna skupina oborožena z dvema ročnima raketnima metalcema armbrust in pehotnim orožjem je imela položaje v bližini tretje protioklepne skupine, vendar bližje lokalne ceste vzhodno od ribnika.

Opis boja

V jutranjih urah 2. julija 1991 je 4. oklepna brigada JLA s sedežem v garniziji Jastrebarsko na Hrvaškem dobila nalogo deblokiranja lahkega samovoznega topniškega diviziona zračne obrambe JLA v zasedi TO v Krakovskem gozdu ter enot zračne obrambe na letališču JLA Cerklje ob Krki. Na nalogo je bil poslan 1. oklepni bataljon moči oklepne in mehanizirane čete. Bataljonu je poveljeval major Slavko Dakić.

Bataljonska oklepno mehanizirana bojna skupina³ 1. oklepnega bataljona JLA je prispela na hrvaško-slovensko mejo v rajon Obrežja ob 9.45 in se je na slovenski strani meje do 10.30 zaustavila ter združila s svojim mehaniziranim vodom, ki je 27. junija 1991 zavzel mejno kontrolno točko (KT 5) slovenske milice na Obrežju. Ob 10.55 so čelni tanki – zaradi neprevoznega zemljišča zunaj komunikacij – v koloni po magistralni cesti prispeli pred barikado pri Prilipah. Prednji tank je najprej z ognjem iz mitraljeza streljal levo in desno od barikade s ciljem, nevtralizirati branilce v primeru obrambe s teh položajev. Nato so bile izstreljene tri granate iz tanka v tovornjake v barikadi. Barikada je sicer gorela, vendar je vzdržala in hitro nadaljevanje premika po magistralni cesti je bilo zaustavljeno. Čelni tanki so nato prečkali magistralno cesto in pot nadaljevali po lokalni cesti v smeri Prilip in Čateža ob Savi. To pa je bilo območje bojnih položajev protioklepni skupin jurišnega voda TO.

³ Ta naziv za kolono JLA uporabljam, ker na nalogo ni bil poslan formacijski bataljon sestavljen iz dveh tankovskih in mehanizirane čete. Koloni pa je poveljeval komandant 1. tankovskega bataljona, zato je naziv bataljonska oklepno mehanizirana bojna skupina najbolj primeren, saj je bila enota oblikovana za točno določeno nalogo. V nadaljevanju bom uporabljal skrajšan naziv bataljonska oklepna bojna skupina.

Po izstreljenih protiklepnih raketah iz armbrustov s strani TO se je začel boj, ki je v presledkih trajal do 13.45. Zračno podporo letalstva je bataljonska oklepna bojna skupina dobila že ob 10.10, ko sta dva para letal Jastreb izmenoma najprej raketirala barikado na magistralni cesti in nato dvakrat mitraljirala položaje teritorialne obrambe.

Teritorialci so v boju izstrelili oba armbrusta ter porabili večino granat iz bojnega kompleta za ročne protiklepne metalce. Po umiku na rezervne položaje je skupina prostovoljcev TO znova odšla na položaj na Prilipe. Iz zasede so v dvakratnih prihodih na bojni položaj z ročnimi metalci streljali na tanke in poškodovali ter zadeli še dva tanka M84. Ostrostrelec pa je z natančnim strelom iz vojaške ostrostrelne puške zadel komandanta oklepnega bataljona JLA, ki je hudo ranjen omahnil na kupoli tanka. V popoldanskih urah se je vod teritorialcev brez izgub umaknil višje v Gorjance do vasi Dobeno, kjer so prenočili.

Poveljujoči starešine TO v boju je takoj po vojni podrobno opisal svoje videnja boja.

Višji vodnik Janez Ivšič, tako sem doživel bitko pri Prilipah

Bila je nedelja, 30. junija 1991. V uniformi smo bili že en teden in počutili smo se kot pravi vojaki. Dnevi so nam bili že povsem enaki.

Prejem povelja, da naj oblikujemo okrepljeni jurišni vod iz preostanka odreda, sem prejel po obhodu položajev, kjer so bili fantje z namenom obrambe našega mesta nastanitve in razmestitve v Artičah. Namen tako oblikovane enote naj bi bil zamenjati vojne tovariše na položajih pri Prilipah, kjer so bili že nekaj dni in so bili tudi po zaslugi vremenskih razmer že dokaj izčrpani. V tistem trenutku sem bil po položaju najvišji starešina v poveljstvu odreda, kar je pomenilo, da izberem moštvo in se postavim na čelo ter odidem vedoč, da gremo na mesto verjetnega spopada.

V navadnih priložnostih je pač zlahka naštetih 23 fantov in jim dati nalogo. Toda tokrat sem se znašel v situaciji, ki je bila povsem drugačna. Zavedajoč se, da vodim fante v verjetni spopad, kjer bi znalo biti tudi kaj mrtvih, me je stisnilo pri vsakem imenu, ki sem ga določil. Situacija iz boja Intervencijskega voda TO 27. junija 1991 v Rigoncah je bila še povsem sveža. Ob vsakem, ki sem ga določil, mi je stopilo pred oči družinsko stanje, koliko otrok ima, ali so preskrbljeni, ali ima stare in bolne starše. Ob vsakem sem si dopovedoval, da je pri meni doma povsem enaka situacija. Končno sem izbral vseh 23 vojakov in starešin, ki sem jim pojasnil našo nalogo.

Opaziti je bilo, da je vse po malem stisnilo, saj so postali bolj molčeči. Tudi precej godrnjanja v brado je bilo slišati. Pa sem povsem razumel fante. Razen dveh ročnih strojnic in dveh polavtomatskih pušk smo bili žal oboroženi le s starimi bolj ali manj uspešnimi puškami M48. Na pojasnilo, da bomo dobili avtomatsko orožje in protiklepna sredstva kar na položajih od kolegov, ki jih bomo zamenjali, so se fantje bolj kisló nasmihali. Tudi v kombinirana vozila nismo mogli prav hitro in po vojaško. Pa je končno le šlo. Postanek v Brežicah pred območnim štabom TO, kjer so s fanti na kratko poklepetal načelnik območnega štaba TO in nekateri častniki, je vse utrdil v prepričanju, da gre tokrat zares in da to niso več vojaške vaje.

Izmenjava orožja na položajih pri Prilipah je potekala hitro, saj se je enoti, ki jih je zapuščala, kar mudilo. Le pogled nanje, ki so prebili dež in nekaj dni med komarji nad ribnikom na Prilipah, nas je nekoliko manj navdušil. Po kratkem postopku sem določil položaje za posamezna orožja. Položaje smo postavili nekoliko drugače kot naši

predhodniki, saj smo pazili tako na smer delovanja kot tudi na varno smer umika. Skrb za varnost vojakov mi je bila vedno pred očmi. Vsi smo si družno urejali položaje vedoč, da bo to mesto za boj, spalnica in celodnevni bivalni prostor. To urejanje položajev, kar nam je bilo na vajah odveč, je bilo tukaj nekaj povsem samoumevnega. Le komarji nam niso dali nič počitka in so napadli takoj in v polnem številu.

Naši radijski postaji nas nista navdušili, saj sta kljub polnjenju kar naprej kazali prazne akumulatorje.

Prilipska steza za motokros se mi še nikoli ni zdela tako tuja in ogromna kot takrat, ko smo si na njej uredili bojne položaje. Podrobnejši pregled terena in protioklepni ovir, ki so bile na magistralni cesti, je pokazal, da bi znalo biti dokaj vroče, ker bi znala naša sicer skromna enota TO prizadeti prodirajočemu nasprotniku precejšnje težave.

Pravo olajšanje za enoto je pomenil prihod radioamaterja Jožeta, ki je s svojo radioamatersko ročno postajo pomenil spet zvezo z nadrejenimi in vpogled k drugim enotam in njihovim nalogam. Majhen tranzistor, ki sem ga prinesel s sabo, je pomenil drugo okno, skozi katerega smo izvedeli, kaj se dogaja v občini Brežice in po Sloveniji. Člani našega oddelka, ki so bili določeni za rezervo, so vlekli na ušesa vse, kar je radio poročal in potem obveščali druge, ki so bili neprekinjeno na položajih.

Inženirsko-diverzantska skupina območnega štaba TO, ki smo jo varovali pri miniranju protioklepni ovir na magistralni cesti, nam je s to nalogo še bolj nakazala, da gre zares. Zanimivo je bilo, da so fantje samoiniciativno začeli čistiti orožje in ga preverjati, da ne bi kaj odpovedalo.

Naslednjega dne, to je v ponedeljek, nam je s sredstvom Autan uspelo tudi nekoliko umiriti prve sovražnike, komarje. Pa tudi plastična folija, ki jo je prinesel eden od teritorialcev od tasta s Prilip, nam je vlila zaupanje, da nam dež ne more do živega. S hrano smo bili zadovoljni, ker je bila redna in okusna. Le opaziti je bilo, da vsi skupaj jemo precej manj, pa tudi pijača ni tekla po grlu. Živci in rastoča napetost so pač delovali po svoje.

Ves ta čas smo ugotavljali, da človeški »firbec« res nima meja. Mimoidoči so ovire na magistralni cesti snemali z video kamerami, fotografirali in jih nekateri celo otipavali. Protioklepne mine jih pri tem sploh niso motile. Čeprav smo jih odganjali, so se nekateri vračali in prihajali so vedno novi. Zares čudna je človeška narava.

V noči s 1. na 2. julij sem dežural s stražarjem na položaju. Naši puškomitraljezci in ostrostrelci so se to noč še posebej izkazali z glasnim smrčanjem. Očitno jim sveži gozdni zrak ni pomagal. Ko sva se ob drugi uri zamenjala s kolegom, sem takoj zaspal. Kmalu pa so me zbudili, ker je bil boj v Krakovskem gozdu v teku. Dobili smo nalogo, da se pripravimo za primer preboja oklepne kolone JLA iz Krakovskega gozda. Priprave na morebitni boj smo začeli, še preden je prišlo povelje. Informacija preko radia, da je iz Jastrebarskega s Hrvaškega krenila tankovska kolona JLA v naši smeri, nas je vse zbudila in ustvarila napetost v slehernem. Zajtrk, ki smo ga dobili okoli 9. ure, je šel stežka v naše želodce. Vse sem prepričeval, naj se pošteno najedo, ker se lahko zgodi, da ne bomo kaj kmalu jedli.⁴

⁴ Hrano so enoti kuhali v kuhinji Motela Petrol na Čatežu ob Savi. Na položaj je hrano dovažal Ivan Pinterič, ki je bil tudi dolgoletni starešina v TO občine Brežice.

Nenadoma je fante začelo močno zanimati, katere enote TO so še v naši bližini. Izvlačil sem se, kakor sem vedel in znal rekoč, da ne vem, katere so, ker med sabo komuniciramo le s tajnimi imeni. Pa so še kar verjeli. Toda tudi sebi sem postavljaj vprašanje, ali smo na desnem bregu reke Save res sami.

Znova in znova so prihajale informacije preko radia in obveščevalni podatki preko radijske zveze z nadrejenimi, da se tankovska kolona JLA vse bolj bliža. Pripravljali smo zaboje s kumulativnimi minami za ročni metalec in zaboj z ročnimi bombami. Znova smo preverili, da ja ne bi bil kakšen okvir streliva za orožje prazen.

In naenkrat je bilo v daljavi slišati tankovske gosenice. Bilo je nekaj po deseti uri. Pri vseh nas je rasla napetost. Lica so bila vse bolj kamnita in postali smo očitno zelo redkobesedni. Člani oddelka, ki so bili v rezervi, so bili vidno bolj nervozni od drugih. Kmalu smo opazili, da je neznanec, ki je s Čateškega polja opazoval cesto, planil v beg. Hrup tankovskih gosenic je bil vse hujši. Še poslednjič sem opozarjal fante, naj ne odpirajo ognja brez povelja in dokler ne bodo oklepniki povsem pod nami. Ogenj naj najprej odprejo merilci protioklepni raketometov armbrust.

Začelo se je. Naenkrat smo zaslišali, da so se tanki zaustavili. Z nekaj daljšimi rafali so prerešetal grmovje na obeh straneh barikade. Verjetno so pričakovali, da jo bomo branili s tiste strani. Nato se je prvi tank približal, da smo videli njegovo cev izza ovinka, in s tremi granatami razstreljeval natovorjen vlačilec poln starega železja. Pri tem so se aktivirale protitankovske mine, s katerimi je bila ovira minirana. Razen ognja na vlačilcu, velikanskega hrupa in kosov železja, ki so leteli po naših položajih, ni bilo večjega uspeha. Barikada je vzdržala.

Tanki so krenili po lokalni cesti pod stezo za motokros, mimo naših položajev. Protioklepni raketi izstreljeni iz armbrusta sta žal zgrešili cilj, saj sta bila strela prekratka – podmetna. Tako nam je prvi tank ušel. Drugi tank, ki je krenil, je bil zadet v zadnji del izza kupole. V trenutku je bil ves v plamenu. Strelec Jože kar ni mogel verjeti, da ga je zadel. Tank je kljub plamenu krenil dalje. Malo kasneje smo sicer slišali močno eksplozijo, ki si je nismo znali razložiti. Toda še tega dne smo od domačinov izvedeli, da je tank eksplodiral in povzročil strašno razdejanje.

V tem času sta prileteli dve letali JLA Jastreb, ki sta najprej raketirali protioklepno barikado na magistralni cesti in jo tudi dobro zadeli. Kosi raztrganega železja in deli raket so leteli po naših položajih. Hkrati sta letali začeli tudi mitraljirati naše položaje. V tem trušču in dimu je uspelo pobegniti še enemu tanku, ki je deloval bojno in odpiral strojnični ogenj po naših položajih. Nove naše izstreljene mine so padle tik ob njem. Naslednji je bil na vrsti oklepni transporter, ki je bil tudi zadet in ustavljen. V tistem trenutku so znova napadla letala, ki so tolkla po protioklepni barikadi na magistralni cesti. Pri tem je bil zadet lastni oklepni transporter, ki se je ustavil v isti liniji s prepreko in je bil od nje oddaljen le 20 metrov. Razdejanje je bilo hudo. Letala so znova močno udarila po naših položajih.

V tem je prišla na položaj naša posadka ročnega metalca, ki naj bi udarila oklepnikom v hrbet. Sočno so preklinjali ročni metalec, ki ni in ni hotel delovati. Drugi dve posadki sta še streljali na naslednji oklepni transporter. Bojišče je bilo močno v dimu, tako da ni bilo videti, ali je bil zadet. Očitno je bilo nekaj narobe z njim, ker se je ustavil in ni mogel dalje. Sledil je nov nalet letal, ki sta tokrat udarili po naših položajih. Morali smo se sprva umakniti za debelejša drevesa na robu gozda in po preletu letal globlje v gozd proti Dobenskim Mladinam, ki so bile določene za mesto

umika. Že v naslednjem naletu letal smo slišali, da streljajo po gozdu, kjer smo bili malo prej.

Skupina devetih se nas je umikala skupaj, drugi pa po grupah po dva ali trije. Zaboji s strelivom so izmenično potovali iz rok v roke in vsi smo ugotavljali, da so tokrat še posebej težki. Pri Baškoviču na Dobenskih Mladinah smo se namestili v gozdu, kjer so fantje počivali in se počasi zbrali. Preko domačina kurirja smo naročili hrano, ki smo jo dobili že po dveh urah.

Medtem je odšla skupina štirih teritorialcev prostovoljcev znova na položaj na Prilipe in izstrelila na ustavljeno oklepno kolono JLA preostalo mino iz ročnega metalca. Zadelek je bil dober, saj se tank ni več premikal in so ga po pripovedovanju domačinov takoj odvlekli z bojišča. Potem smo od prispelih teritorialcev dobili še eno mino in smodniško polnjenje in spet je šla na položaj skupina prostovoljcev, s katero sta šla še puškomitraljezec in ostrostrelec. Pridružila sta se jim tudi novinarja Večernega lista iz Zagreba, ki sta prišla v naš tabor. Uspelo jim je zadeti še en tank v kupolo in s strelom ostrostrelca onesposobiti oficirja JLA.

Po kosilu in kratkem počitku smo se odločili za umik globlje v Gorjance. Domačin nas je po bližnjici odpeljal do vasi Dobeno, kjer smo se namestili tudi za primer slabega vremena. Domačini so nas sprejeli za svoje in nam ponudili prav vse, kar smo potrebovali. Šele naslednji dan je bilo pri fantih opaziti povečano nervozo, saj je napetost popuščala in osebne težave so pač začele mučiti vsakega na svoj način. Še vedno nam je manjkalo sedem sobojevnikov. Pri pregledu širšega rajona naših položajev nismo ugotovili, da bi bil kdo zadet. Podroben pregled naslednjega dne, ko smo z bojišča odpeljali vso opremo, ki je ostala tam, nas je povsem prepričal, da smo jo vsi srečno odnesli. Tudi to spoznanje je zelo dobro vplivalo na teritorialce. Prava sprostitev pa je bila priključitev k matični enoti v Artičah.

Povzetek in analiza boja

Boj pri Prilipah je bil zadnji boj posavskih teritorialcev z JLA julija leta 1991 in eden izmed ključnih bojov za obrambo jugovzhodnega dela slovenskega ozemlja, znotraj Posavja in Dolenjske. Vojaške naloge za doseganje ciljev JLA na tem delu Slovenije je dobila 4. oklepna brigada kot najmočnejša in edina oklepna brigada JLA razmeščena na Hrvaškem.⁵ Sedež brigade je bil v Garniziji Franjo Ogulinac Seljo v Jastrebarskem na Hrvaškem, nekaj deset kilometrov oddaljen od Brežic. Brigada je bila v sestavi 10. korpusa JLA s sedežem v Zagrebu in je bila leta 1991 kadrovsko dopolnjena po »A« formaciji,⁶ ob tem je imela na razpolago 63 odstotkov vojaškega kadra glede na polno vojno formacijo. Njeno bojno moč se lahko najbolje oceni po

⁵ Po oborožitvi in popolnitvi z ljudstvom je bila primerljiva s 1. oklepno brigado JLA z Vrhnike. Razlika je bila le v popolnitvi s tanki, saj je 4. oklepna brigada imela oborožen le 1. oklepni bataljon s tanki M84, 1. oklepna brigada pa vse tri. 2. in 3. oklepni bataljon v 4. oklepni brigadi sta bila namreč oborožena s tanki T55. 1. oklepna brigada je imela mehanizirane enote oborožene s sodobnejšimi bojnimi vozili pehote BVP 80, 4. oklepna brigada pa tudi s starejšimi oklepnimi transporterji OT M60. Sanja Remškar. Občina Vrhnika v času vojne za Slovenijo (1991), diplomsko delo, Ljubljana 2007, stran 26–29.

⁶ Oklepne in tudi druge enote JLA ranga polka – brigade in tudi nižje enote so ob preoblikovanjih – glede na pomen in uporabo v primeru ogrožanja in vojne, dobile poseben status popolnjenosti v miru, ki je bil določen z oznakami "A", "B" in "R". Enote z oznako "A" so bile v miru popolnjene z ljudstvom od 60–100 %, enote z "B" oznako od 15–60 % in enote z "R" oznako od 0–15 %; V Bojan Dimitrijević, Modernizacija i intervencija, Jugoslovenske oklopne jedinice 1945–2006, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2010, stran 256.

številu bojne in nebojne tehnike, s katero je razpolagala leta 1991. V svoji sestavi je imela 182 bojnih oklepnih in mehaniziranih vozil in med njimi 94 tankov M84 in T55 ter 66 bojnih vozil pehote (BVP) in oklepnih transporterjev (M60), 7 poveljniških transporterjev (BTR50), 3 oklepna vozila (BRDM2), samovozne havbice, samohodne topove zračne obrambe, minomete in različne lanserje ter topove zračne obrambe in 399 različnih nebojnih vozil, kot so tovornjaki in terenska vozila. Komandant brigade je bil podpolkovnik Vid Rodić, njegov namestnik in hkrati načelnik štaba je bil podpolkovnik Radovan Tacić.

Glavne taktične enote brigade so sestavljali trije oklepni bataljoni in mehanizirani bataljon. 1. oklepni bataljon je bil oborožen s tanki M84, 2. oklepni bataljon je bil oborožen s tanki T55, 3. oklepni bataljon se je kadrovsko dopolnjeval le v vojni in njegovi tanki T55 so bili konzervirani v skladiščih. Mehanizirani bataljon je bil dislociran in nameščen v garniziji v Karlovcu.

V Sloveniji na smeri Jastrebarsko–Samobor–Bregana–Brežice je bil v času od 27. junija do 2. julija 1991 angažiran 1. oklepni bataljon z dvema vodoma iz mehanizirane čete (8 OT), pod poveljstvom komandirja čete podporočnika Ranka Novakovića in 1. tankovska četa s preostankom mehanizirane čete pod poveljstvom komandanta oklepnega bataljona majorja Slavka Dakića. Tankovski četi je poveljeval kapetan Dragan Obrenović.⁷ V tankih je bilo 0,5 bojnega kompleta granat za topove kalibra 125 mm, to je 22 granat v vsakem tanku.

Naloge oklepnih in mehaniziranih enot 4. oklepne brigade JLA v Sloveniji različni avtorji tudi različno navajajo, nihče pa se ne sklicuje na pisne ukaze in načrte nadrejenih poveljstev JLA. Upoštevajoč izjave oficirjev iz poveljstva brigade o vojni v Sloveniji in smeri nastopanja enot je moč sklepati, da je mehanizirana četa imela 27. junija 1991 nalogo, da z enim vodom odstrani mejno kontrolno točko (KT5) slovenske milice na Obrežju in z drugim vodom zavaruje pomembno železniško vozlišče na železniški postaji v Dobovi. S tem bi preprečili vzpostavitev nove državne meje med Slovenijo in Hrvaško ter znova vzpostavili prosti cestni in železniški promet med republikama, kot je bil pred razglasitvijo osamosvojitve obeh nekdanjih jugoslovanskih republik. Mehanizirana četa je po boju v Rigoncah obe nalogi 27. junija 1991 začasno tudi uresničila.

V novem, drugem valu bojev v Posavju 2. julija 1991 je 4. oklepna brigada JLA dobila nalogo deblokade svojih enot v Dobovi in na Obrežju ter deblokado lahkega samovoznega diviziona ZO JLA, ki je bil s strani posavskih teritorialcev blokiran in v zgodnjih jutranjih urah tega dne napaden v Krakovskem gozdu pri Krškem. Poveljnik 4. oklepne brigade JLA je za izvedbo bojne naloge angažiral 1. tankovsko četo in mehanizirani vod iz mehanizirane čete bataljona, ki je bila z dvema mehaniziranimi vodoma od 27. junija že na Obrežju in v Dobovi. Poveljnik oklepnega bataljona major Dakić je v oblikovani bataljonski oklepni bojni skupini uporabil 28 oklepnih in mehaniziranih vozil, in sicer: 12 tankov M84, tank T55, ki je bil tudi poveljnikov tank, tank za izveleko, poveljniški transporter (BTR50), oklepno vozilo (BRDM2) in 12 oklepnih transporterjev (OT60) ter terenska, transportna in druga vozila ter vozila za zveze. Bojna moč bataljonske oklepne bojne skupine JLA je bila zelo velika, čeprav

⁷ Dragan Obrenović je aktivno sodeloval tudi v vojni v Bosni in Hercegovini. Od decembra 1992 do novembra 1996 je bil načelnik štaba in namestnik komandanta 1. Zvorničke pešadijske brigade Drinskega korpusa vojske bosanskih Srbov (VRS) in je bil na haaškem sodišču obsojen na 17 let zapora za genocide in zločine v Srebrenici. Objavljeno na spletni povezavi <https://www.icty.org>.

je podatkov o številu angažiranih vojakov in starešin ter številu vkrcnega osebja pehote za oklepne transporterje v dostopni literaturi zelo malo. Na posnetkih tujih televizijskih postaj je možno z gotovostjo potrditi, da je bataljonska oklepna bojna skupina imela v oklepnih transporterjih vkrcane tudi vojaške pehote.

Skupna pot nastopanja bataljonske oklepne bojne skupine za izvršitev naloge od Jastrebarskega do Krakovskega gozda pri Krškem je bila dolga med 55 in 60 kilometrov. Začetek naloge in nastopanje bataljonske skupine je v nekaj stavkih slikovito opisal podoficir iz 4. oklepne brigade JLA. *»Nalogo smo začeli silovito iz same kasarne in v manj kot eni uri smo s tanki prispeli pred Brežice. Tanki se premikajo proti Čatežu. Mi, ki smo ostali v kasarni, smo tudi s tovariši v koloni. Ponosni smo na hitrost, s katero napredujemo proti cilju. Ali cilj je bil daleč in zrežiran s strani predsednika vlade gospoda Markovića«.*⁸

Na prvi resni in branjeni oviri je bila bataljonska oklepna bojna skupina JLA zaustavljena. Za dosego cilja bi bilo treba prevoziti še Čateško polje in Krško-Brežiško polje v dolžini 15 do 20 kilometrov in nalogo zaključiti v Krakovskem gozdu. Odlično postavljene in dovolj močne barikade na magistralni cesti pri vhodu na Čateško polje so vzdržale tankovski in letalski ogenj in upočasnile tempo nastopanja oklepnikov ter njihovo pot preusmerile na stransko cesto. Na tej cesti pa sta hitro zbledela bojni duh v koloni in veselje ob hitrem nastopanju po odprtih in nebranih cestah. Zadet in ob močni eksploziji uničen najsodobnejši tank JLA M84 ter še dva zadeta in poškodovana tanka, zadet oklepni transporter M60 – ki je bil preblizu barikade – od letal JLA, ko so ta raketirala barikado, so popolnoma uplahnili bojno moralo poveljniškega in še posebej vojaškega kadra in izničili ognjeno moč bataljonske oklepne bojne skupine. Še posebej boleča je bila izguba poveljnika bataljona JLA, ki je bil vržen iz boja, ko ga je zadel ostrostrelec TO v glavo.

V oklepni enoti JLA je zavladala panika. Poveljstvo je prevzel podpolkovnik Vojo Trajkov, ki je bil kot član poveljstva brigade prisoten v bataljonski oklepni bojni skupini. Enota ni bila več sposobna nadaljevati bojne poti in doseči cilj v Krakovskem gozdu ter zaključiti osnovno nalogo reševanja samovoznega mehaniziranega diviziona zračne obrambe JLA.

Rezultat boja bataljonske oklepne bojne skupine JLA v boju pri Prilipah je bil porazen. Enota je v boju imela 2 mrtva vojaka in mrtvega oficirja, 12 vojakov in poveljnika bataljona hudo ranjene in 5 vojakov in oficirja lažje ranjene. Umrli so podporočnik Aleksandar Milošević in vojaka Dušan Dejanović ter Dragan Đokić. Popolnoma je bil uničen tank M84, ki je eksplodiral, uničena sta bila tudi 2 oklepna transporterja M60, poškodovani so bili še 3 tanki, 2 oklepna transporterja in 3 nebojna vozila. Po vrnitvi v vojašnico 4. julija 1991 se je kadrovska sestava brigade močno zmanjšala. Brigado je zapustilo 30 odstotkov vojakov in starešin različnih narodnosti. Brigado je zapustil tudi njen poveljnik podpolkovnik Vid Rodić,⁹ ki je odšel na bolnišnico in se ni več vrnil na svoje delovno mesto. Poveljevanje nad brigado formalno je prevzel načelnik štaba podpolkovnik Radovan Tacić. Brigada se po dogovoru s hrvaškimi oblastmi iz Hrvaške umakne 13. novembra 1991, v koloni dolgi skoraj 40 kilometrov. Njen cilj je bila Tuzla v Bosni in Hercegovini. Po bojih v Bosni in

⁸ Izjava starijega vodnika Radovana Stojilkovića. V Radovan Tacić, Stakleni tenkovi – moč i nemoć četvrte oklopne brigade, Vršac 1994, stran 268.

⁹ Vid Rodić je bil po vojni na Hrvaškem ugleden pravnik in leta 2002 predsednik občinskega sodišča v Jastrebarskem ter leta 2017 upokojen kot sodnik občinskega sodišča v Novem Zagrebu.

Hercegovini se ostanki brigade 18. maja 1992 umaknejo v Srbijo in preidejo v sestav učnega centra oklepno mehaniziranih enot Zvezne republike Jugoslavije v Vršču.

Starešine 4. oklepne brigade JLA, ki so bili v času vojne v Sloveniji v sestavi brigade, krivijo za poraz svoje enote samo zunanje faktorje. Pri tem kot glavni vzrok poraza navajajo selektivno uporabo svojih enot moči mehaniziranega voda ali tankovske čete. Krivdo pripisujejo tudi lastnemu letalstvu, ki je delovalo po njihovih silah. Predvsem pa povečujejo moč Teritorialne obrambe, ki naj bi jih pred Brežicami pričakala z ognjem protiolepnih raket in masovnimi minskimi polji. V opravičilo svojega poraza govorijo o izdaji v lastnih vrstah, saj naj bi posamezni oficirji iz enote Slovincem javili čas, smer in število oklepnikov ter imena poveljujočih starešin, ki so bili napoteni v Slovenijo. Glavno breme boja so na strani slovenske TO nosili »plačanci«, ki so bili oboroženi s protiolepnimi raketami.

Če pa naredimo korektno vojaško analizo razmerja nasprotnih sil in načina njihovega bojnega delovanja, pridemo do naslednjih ugotovitev:

1. Ne glede na selektivno uporabo sil je bataljonska oklepna bojna skupina iz 4. oklepne brigade JLA imela veliko premoč v bojni tehniki in v številu starešin ter vojakov v boju s TO pri Prilipah. Poveljnik bataljona je imel na razpolago 28 oklepnih in mehaniziranih vozil, več kot 150 vojakov in starešin in kot dodatno tudi podporo letalstva. Nasproti mu je v zasedi stalo 25 starešin in vojakov Teritorialne obrambe iz rezervne sestave, ki so bili mobilizirani teden dni pred bojem in v letu 1991 niso izvedli bojnega usposabljanja. Zraven pehotnega orožja in ročnih bomb so za protiolepní boj imeli 3 ročne metalce z bojnim kompletom min (skupno 12 min), 2 protiolepná raketometa armbrust ter 40 tromblonskih protiolepnih min, ki niso učinkovite za uničevanje tankov in oklepnih transporterjev. Po teoretičnih izračunih glede uspešnosti protiolepnega orožja, ki ga je imela enota TO na razpolago, bi v boju z bataljonsko bojno skupino JLA lahko poškodovala en oklepni transporter in uničila nekaj nebojnih vozil.
2. Vzroke za poraz armadni oficirji iz 4. oklepne brigade vidijo tudi v lastnem letalstvu, ki je raketiralo njihove oklepnike. Tudi ta trditev ni v popolnosti točna. Letala, ki so bila poklicana na pomoč s strani brigade, so dobila napačne ukaze in cilje za delovanje, saj so raketirala barikado in to v času, ko so bili pred barikado v razdalji nekaj deset metrov tudi oklepniki. Lahko trdimo, da je bilo delovanje oklepnih enot in letalstva neusklajeno in zato je prišlo do zadetka oklepnega transporterja s strani letala.
Po preusmeritvi oklepnikov na stransko cesto in prihoda v območje delovanja protiolepnih skupin TO po tankih, so začela letala raketirati in mitraljirati položaje TO nad stezo za motokros. V tem času in do konca boja letala niso več zadela nobenega oklepnega vozila JLA, čeprav so bojno delovala po položajih TO. To pomeni, da piloti letal JLA niso namenoma streljali po lastnih oklepnih transporterjih, temveč lahko to pripišemo »prijateljskemu ognju«, kar v vojaškem žargonu pomeni napako pri bojnem delovanju, ki je lahko posledica napačnega poveljevanja in neusklajenega delovanja različnih rodov vojske ali različnih sodelujočih vojska.
3. Komandant bataljonske oklepne bojne skupine JLA je po preusmeritvi oklepnikov na stransko cesto Prilipe–Čatež ob Savi napačno taktično uporabil svoje enote. Taktike nastopanja ni spremenil, saj so tanki nastopali v kolono po eden in nadaljevali pot, kot da pred njimi na položajih niso teritorialci. Tanki in kasneje druga oklepna vozila so postala idealna tarča in relativno lahek plen za odlično

postavljena protioklepna orožja in odločne bojne skupine teritorialcev. Do barikade pri Prilipah na magistralni cesti Zagreb–Ljubljana je bilo nastopanje bataljonske oklepne bojne skupine JLA pravilno in hitro. Poveljnik je razpolagal z obveščevalnimi podatki, da v tem delu na položajih ni enot TO, ki bi lahko delovale bojno. Te podatke je zbral, ko so izvidovali smer nastopanja 27. junija 1991 in v dneh do 2. julija 1991, ko so njegovi oklepniki patroljirali na magistralni cesti od Obrežja do Podgračenega.

V nadaljevanju nastopanja po stranski cesti Prilipe–Čatež ob Savi in naprej pa bi moral spremeniti taktiko delovanja. Po načelih delovanja oklepnih enot bi moral oblikovati izvidniško skupino, ki bi nastopala nekaj kilometrov pred glavnino in bi jo sestavljali izvidniško oklepno vozilo, več oklepnih transporterjev z vkrcano pehoto in tank ali več tankov za podporo pehoti. Ta skupina bi odkrivala položaje in zasede enot TO in jih ob pomoči letalstva odstranjevala in omogočala glavnini varno nastopanje.

Napaka je bila narejena zaradi napačnih in pomanjkljivih obveščevalnih podatkov in hkrati zaradi podcenjevanja enot Teritorialne obrambe kot nasprotnika. Gnal jih tudi ukaz nadrejenih po hitrem prihodu na cilj v Krakovski gozd, ki je bil oddaljen le še slabih 20 kilometrov. Nikakor pa ne morejo iskati vzroka za poraz v izgovorih, da niso bili pripravljeni na spopad s TO, saj je njihov mehanizirani vod doživel ognjeni krst že 27. junija 1991 v boju z Intervencijskim vodom TO v Rigoncah in vedeli so tudi, da gredo na pomoč samovoznemu mehaniziranemu divizionu zračne obrambe JLA iz Karlovca, ki je bil napaden in blokiran s strani TO. Vojna v Sloveniji med JLA in TO ter Slovensko milico je trajala že šesti dan.

4. Barikada in položaji, ki jih je območni štab TO izbral za zapiranje magistralne ceste Zagreb–Ljubljana pri Prilipah,¹⁰ so bili optimalno postavljeni glede na konfiguracijo zemljišča in razmere na terenu. Težki tovornjaki natovorjeni z odpadnim kovinskim materialom so bili na cesti pravilno postavljeni in so kljub tankovskemu in letalskemu ognju preprečili nadaljevanje vožnje bataljonski oklepni bojni skupini po magistralni cesti. Odstranjevanje barikad s tankovskim in letalskim ognjem je bila napačna taktična odločitev. Komandant je imel na razpolago tank za izvleko in druge tanke, s katerimi bi lahko odstranjeval barikado. Res pa je, da bi za to potreboval več časa in pred tem bi moral nevtralizirati delovanje bojnih skupin TO na položaju. Bataljonska oklepna bojna skupina JLA je bila tako primorana zapustiti magistralno cesto in nadaljevati pot po stranski cesti tik pod položaji Teritorialne obrambe.
5. Razporeditev bojnih skupin TO in protioklepnih orožij je bila na položajih prilagojena zemljišču. Bojne skupine so bile na položajih raztresene po celotni stezi za motokros. Sama steza je bila na več mestih vkopana v zemljo in je bila naravni zaklonilnik za teritorialce. Na položajih ni bilo treba dodatno izdelovati vojaških zaklonilnikov za posamezne bojne skupine in orožja. Takoj za položaji so bile gozdne površine poraščene z močnimi drevesi, ki so dodatno ščitila

¹⁰ To so bili položaji, ki so bili navedeni v vojnih načrtih poveljstev JLA in štabov TO, ki so bili določeni za obrambo smeri Zagreb–Ljubljana, v primeru napada na Jugoslavijo iz smeri vzhoda. Zemljišče pri Prilipah, kjer so bili položaji enot TO, je na kartah tankovske prehodnosti zemljišča v Jugoslaviji označeno kot tankovsko neprehodno zemljišče, kjer je premik tankov mogoč samo po urejenih cestah. Opisano v Priručniku za koristnike karte tenkoprehodnosti zemljišta, SSNO, Vojnoizdavaški zavod Beograd, 1975. Karta in priročnik sta bila obvezna literatura pri štabnem delu na usposabljanjih v oklepno mehaniziranih enotah JLA ranga bataljona in višje. Komanda oklepne brigade JLA in 1. oklepnega bataljona pri načrtovanju bojne naloge 2. julija 1991 sta napačno proučila in napačno načrtovala smer nastopanja.

teritorialce pri letalskih napadih in umikih s položaja. Dostop oklepnikov JLA do položajev TO ni bil možen zaradi velike strmine terena.

6. Načrtovana taktika delovanja bojnih in protioklepnih skupin TO je bila pravilna in dobra. Uporabljena je bila naučena taktika partizanskega bojevanja iz zasede po načelu večkrat udari in se hitro izmikaj. Položaji bojnih skupin so bili od prvega tanka M84, ki je bil zadet, oddaljeni 60 do 132 metrov, kar so idealne razdalje za streljanje s pehotnimi protioklepnimi orožji na kratkih razdaljah. Tudi izkušen strelec in ostrostrelec TO je svoje delo na razdalji do 200 metrov z lahkoto opravil. Izbran je bil pravilen cilj, saj je streljal in zadel poveljujočega oficirja – komandanta bataljonske oklepne bojne skupine JLA – ter nalogo opravil v ključnem trenutku boja in s tem v povezavi s predhodnimi uspešnimi zadetki bojnih tovarišev, zaključil boj pri Prilipah.
7. Barikada in ovira na magistralni cesti pri Prilipah od 27. do 29. junija 1991 ni bila branjena s strani enot Teritorialne obrambe, saj je bil v tem času poudarek na varovanju mostov na rekah Sava in Krka, zaradi preprečitve izpada sil JLA iz Garnizije Cerklje ob Krki v smeri Brežic. Ukazan premik jurišnega voda TO s položaja na Gomilah pri Velikih Malencah na položaj pri Prilipah 29. junija 1991 je bil pravočasen in pravilen. Tudi zamenjava osebja na položaju s svežim moštvom in novim vodom je bila dobro načrtovana. S temi ukrepi je območni štab TO zagotovil neposredno branjenje barikade in premaknil morebitni bojni spopad iz večjih naselij, kot sta Čatež ob Savi in tudi mesto Brežice, kar se je 2. julija 1991 tudi zgodilo. Hkrati je dosegel tudi taktično presenečenje, saj nastopajoča enota JLA ni pričakovala sil TO pri branjenju barikade in na tem odseku svojega nastopanja. Doseženo presenečenje pri nasprotniku je bil eden od pomembnejših elementov uspeha enote TO.

Kako boleče so prenesli poraz v boju pri Prilipah na nasprotni strani, je razvidno iz naslednjega odstavka: *»S strani višjega poveljevanja je bil premik te enote spremljan od izhoda iz vojašnice v Jastrebarskem. Vodnik JLA Janez Janša, ki je poveljeval Teritorialni obrambi Slovenije, je pravočasno dobil podatke, v katerem tanku se nahajajo starešine JLA. Po prihodu v širši rajon Bregane so slovenski teritorialci izvedli dobro pripravljen napad na bataljon iz 4. oklepne brigade in zato so bile tudi izgube. Komandant bataljona major Slavko Dakić – v taki situaciji – preko radijske postaje v odprtem sporočilu poroča o izgubah vršilcu dolžnosti komandanta 4. oklepne brigade podpolkovniku Taciću.¹¹ Zahteva, da ta doseže, da se takoj prekinejo napadi na njegovo enoto. Janševi ljudje so ga zaradi odločitve, da ne preda enote, poimenovali nori major. O svoji odločnosti, da se ne preda, so obvestili svoj vojaški vrh in trdili, da bo nori major streljal po Nuklearni elektrarni v Krškem. »Hrabri« slovenski teritorialci so se bali tankovskega ognja, zato so izmišljene informacije pošiljali svojim nadrejenim, ki so o tem obvestili poveljstvo 5. vojaškega območja JLA v Zagrebu in štab vrhovne komande v Beogradu. Nekaj minut po razgovoru med majorjem Dakićem in podpolkovnikom Tacićem so poletela letala vojaškega letalstva JLA in udarila po lastnem, Dakićevem bataljonu. Tako je bil bataljon vržen iz boja.«* Seveda so vse te trditve napačno predstavljene in netočne, kar je v analizi boja tudi dokazano. Potrjujejo pa ugotovitve, da so bili položaji pri Prilipah in nato uspešen boj teritorialcev za nasprotno stran veliko presenečenje.

¹¹ Ta trditev je napačna, saj je v času boja pri Prilipah 2. julija 1991 4. oklepni brigade JLA in angažiranemu 1. oklepnemu bataljonu osebno poveljeval komandant podpolkovnik Vid Rodić

Stanje na bojišču in v enoti Teritorialne obrambe je opisal tudi novinar zagrebškega časopisa Večernji list, ki je bil skupaj s snemalcem pet ur v taboru TO in na položaju pri Prilipah v času boja in je svoje videnje objavil kot reportažo. Napisal je: »Tako po zapustitvi Zagreba smo se pri Mokricah usmerili na vzporedno cesto, ki je potekala ob magistralni cesti proti Ljubljani. Nad nami sta preletali dve skupini s po tremi vojaškimi lovskimi letali. Krožili so. Takoj ko smo izpred sebe zagledali tankovsko kolono, so se letala ob močnem trušču motorjev spustila. Ne bodo menda bombardirali, se sprašujemo in zaustavljamo ob večji skupini tujih novinarjev. V tem času se že vidi sled rakete in močan pok in takoj za tem oblak črnega dima nad Prilipami in nad barikado. Stojimo deset minut. Kaj sedaj?

Desetina oklepnih vozil se obrača in zavzema bojne položaje na magistralni cesti, na stranski cesti in po poljih, tik ob nas. Nič ne vidimo in nimamo nobenih informacij, ali je barikada prebita in ali je kdo mrtev in ranjen. Umaknemo se in pri vasi Podgračeno se usmerimo proti gozdu in v hrib. Pričakujemo, da bomo naleteli na slovenske teritorialce in na mesto, od koder bo dober pogled na oklepno kolono in Čateško polje. Po ozki asfaltni cesti se dvigujemo do vasi Cirnik, kjer nas domačin opozarja na nevarnost in nas usmerja proti teritorialcem. Kmalu nas zaustavi oboroženi lovec, ki ga vprašamo, ali je v bližini slovenska vojska. Navihano nam odgovori, da naj gremo samo naprej.

Vozimo se naprej, saj smo zaradi sledi na gozdni poti prepričani, da smo na pravi smeri. Izza štora pred nas skoči uniformirani človek s puško. Na ukaz se preplašeni zaustavimo. Na kapi vidimo novi znak slovenske Teritorialne obrambe. Takoj smo bili obkoljeni s petimi ali šestimi oboroženimi vojaki. Po predstavitvi smo bili z nasmehom in prijateljsko sprejeti. Oddahnili smo se, saj smo prišli med slovenske teritorialce. Poročajo svojemu poveljniku, kdo smo in nas predstavijo. Pojasni nam, da imajo nalogo, da se posadka blokirane tankovske kolone ne bi napotila na kazenske ekspedicije. Hkrati pa se približujejo na sto metrov do oklepnikov in jih z granatami uničujejo. Poveljnik nas nato pripelje v tabor na malo čistino med bukve in kostanje. Desetina vojakov sedi in počiva po izvedeni akciji. Med pogovorom ugotovimo, da so delavci, kmetje in med njimi sta tudi direktor in profesor. Sedijo med ročnimi bombami (imenujejo jih kinder jajčka), avtomatskimi in ostrostrelnimi puškami, zaboji za strelivo ter ročnimi metalci. Porabili so vse granate za ročne metalce, zato morajo po njih v bazo, se potožijo.

S skupino teritorialcev se po asfaltni cesti in nato skozi redko grmovje napotimo na položaj in v dolini zagledamo tanke. Po trebuhu se priplazimo v neposredno bližino jeklenih grdob. Ležimo v zaklonilniku, oddaljeni le sto metrov od njih. Motorji tankov so vžgani in nikjer ni videti vojakov JLA. S pogledom spremljam merilca ročnega metalca. Pogleda nas in nato dvigne svoje nevarno orožje. »Ne morem zdržati,« reče in povleče sprožilec. Zračni pritisk in potem pok udarita v nas in takoj zatem še močnejša eksplozija. Granata je zadela cilj, kar potrjuje tudi dim iz najbližjega tanka. V teku se umaknemo, ker so v prejšnjih akcijah mitraljezi iz tankov takoj streljali po položajih TO. Sedaj za nami ni bilo streljanja.

V taboru nas čaka kosilo, in sicer purica z mlinci, kruh in kisle kumarice. Opravičujejo se nam, ker nimajo boljše solate. Bili smo začudeni nad dobro organiziranostjo. Pojasnijo nam, da so danes kuharji z obrokom zamudili pet minut. Po počitku in kosilu ter kavi, ki so jo prinesli domačini, se odpravimo proti Zagrebu. Poveljnik nas opozori na previdnost, saj so ponovno napovedani letalski napadi na barikado in

položaje pri Prilipah. Nad nami se med vožnjo v dolino znova pojavijo štiri lovska letala Galeb. Letala, ki so pred nekaj sekundami krožila še zelo visoko, so se hitro spustila. Zaustavimo se in se skrijemo za veliko drevo. Sliši se močan pok in še močnejše grmenje. Oblak dima se ponovno vije nad Prilipami. Poslušamo radijsko postajo in slišimo, da barikada na mostu ponovno ni prebita.»¹²

Rezultat boja

Jurišni vod 110. jurišnega odreda TO Brežice v popoldanskih urah – zaradi pomanjkanja min za ročne metalce in drugega protioklepnega orožja – ni več bojno deloval. V boju enota ni imela mrtvih ali ranjenih, je pa bil v času boja hudo ranjen načelnik štaba Civilne zaščite Občine Brežice Anton Preskar, ki je za potrebe območnega štaba TO opravljal izvidniško in obveščevalno nalogo. Bojno pa niso zaradi sklenjenega premirja delovale druge bojne enote 25. obmŠTO, ki so bile v rezervi in v pripravljenosti.

Bataljonska oklepna bojna skupina JLA je bila pod vasjo Prilipe zaustavljena, njeni starešine in vojaki pa demoralizirani. Izgube, ki jih je doživela enota JLA, so bile res ogromne. Od 28 oklepnih in mehaniziranih vozil, ki jih je poveljnik imel na razpolago, je bilo uničenih ali poškodovanih 8 tankov in oklepnih transporterjev ali 28,2 odstotka. Med moštvom je bilo od 150 starešin in vojakov 21 lažje in huje ranjenih ter mrtvih ali 14 odstotkov. V noči z 2. na 3. julij 1991 komandant 4. oklepne brigade JLA podpolkovnik Rodić pošlje telegram svojemu nadrejenemu komandantu, generalu Uzelcu v poveljstvo 10. korpusa v Zagreb, v katerem ga obvešča, da se čuti krivega za smrt svojih vojakov in zahteva razrešitev z dolžnosti. 4. oklepna brigada JLA v naslednjih dveh dneh izvede dovoljeno asanacijo bojišča, s katerega odpeljejo uničene in poškodovane oklepnike. Pri ribniku pod vasjo Prilipe pustijo le kupolo eksplodiranega in uničenega tanka M84. V cevi kupole je ostala neizstreljena granata. Ob magistralni cesti ostanejo tudi uničeni in prestreljeni ter zgoreli težki tovornjaki, ki so v barikadi kljubovali nastopajočim oklepnikom JLA.

Avtor besedila: Mitja Teropšič

¹² Reportaža novinarja Mateja Piškorja in snemalca D. Havraneka objavljena v Večernjem listu, v nedeljo, 7. julija 1991, na strani 21.